

Doğa Kaynaklı Afetlerin Kamu Maliyesi Üzerine Etkisi: Türkiye’de 6 Şubat 2023 Depremlerinin Bölgesel Düzeyde Analizi

Güner TUNCER¹ , Fazlı YILDIZ²

¹Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kütahya

²Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Balıkesir

Öz

Türkiye’de 2020-2023 döneminde Covid-19 pandemisi, Şubat 2023 depremleri ve Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı ve Milletvekili Seçimleri kamu maliyesini etkileyen en belirgin olaylardır. Bu olayların içerisinde yer alan Şubat 2023 depremleri Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ illerini büyük derecede etkilemiş ve 11 ilin ekonomik, mali, sosyo-kültürel ve altyapı-üstyapı koşullarında ciddi kayıplar yaşamasına neden olmuştur. Doğa kaynaklı bir afet olan deprem, yarattığı olağandışı ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle kamu gelirleri, kamu harcamaları, bütçe dengesi ve borçlanma dinamikleri üzerinde doğrudan ve dolaylı olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Bu çalışmanın amacı 6 Şubat 2023 depremlerinin Türkiye’de ve depremin doğrudan etkilediği 11 ilde (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ) kamu maliyesi üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Araştırma sonuçları, 6 Şubat 2023 depremlerinin depremden etkilenen 11 ilde vergi tahsilat kapasitesini zayıflatarak tahsilat/tahakkuk oranlarında belirgin bir düşüşe neden olduğunu ortaya koymaktadır. Kamu harcamaları açısından değerlendirildiğinde, depremden etkilenen 11 ilin tamamında en yüksek reel artışın iskân ve toplum refahı hizmetlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, deprem sonrası süreçte kamu kaynaklarının büyük bir kısmının barınma ve yeniden yapılanma çabalarına yoğunlaştırıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Kamu Gelirleri, Kamu Harcamaları, Mali Politikalar

The Impact of Natural Hazard–Induced Disasters on Public Finance: A Regional Analysis of the February 6, 2023 Earthquakes in Türkiye

ABSTRACT

During the 2020–2023 period in Türkiye, the COVID-19 pandemic, the February 2023 earthquakes, and the May 2023 Presidential and Parliamentary Elections emerged as the most prominent events affecting public finance. Among these developments, the February 2023 earthquakes had particularly severe impacts on the provinces of Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, and Elâzığ, causing significant economic, fiscal, socio-cultural, and infrastructural losses. As a natural hazard-induced disaster, earthquakes can create extraordinary economic and social conditions that adversely affect public revenues, public expenditures, budget balances, and public debt dynamics both directly and indirectly. This study aims to analyze the impact of the February 6, 2023 earthquakes on public finance in Türkiye overall and in the eleven provinces directly affected by the disaster. The findings indicate that the earthquakes weakened tax collection capacity in these provinces, leading to a noticeable decline in tax collection-to-assessment ratios. In terms of public expenditures, the highest real increase in all 11 provinces is observed in housing and social welfare services. This result indicates that a significant portion of public resources in the post-earthquake phase is intensively channelled toward shelter and reconstruction efforts.

Keywords: Earthquakes, Fiscal Policies, Public Expenditures, Public Revenues

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünya genelinde artan doğa kaynaklı afetler, yalnızca fiziksel yıkıma ve insani kayıplara yol açmakla kalmamakta; aynı zamanda ülkelerin mali yapıları üzerinde de derin ve kalıcı etkiler yaratmaktadır. Özellikle büyük ölçekli depremler, kamu harcamalarını ani ve zorunlu biçimde artırırken; üretim kayıpları, mükellef sayısındaki azalma ve tahsilat güçlükleri yoluyla kamu gelirlerini zayıflatmaktadır. Bu çift yönlü etki, bütçe dengeleri üzerinde ciddi baskılar oluşturmakta ve kamu borçlanma dinamiklerini kalıcı biçimde dönüştürebilmektedir.

Özellikle büyük ölçekli depremler gibi doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkileri yalnızca ulusal düzeyde değil, afetin yoğunlaştığı bölgelerde çok daha derin ve asimetrik biçimde ortaya çıkmaktadır. Afet bölgesinde vergi kapasitesinin zayıflaması, buna karşılık kamu hizmetlerine olan ihtiyacın olağanüstü ölçüde artması, bölgesel kamu maliyesi açısından özel bir analiz gerekliliği doğurmaktadır. Bu yönüyle afetler, kamu maliyesi göstergelerinde yapısal kırılmalara yol açabilen olağandışı dönemler yaratmaktadır.

Bu çerçevede kamu maliyesi, devletin kamu gelirlerinin toplanması, kamu harcamalarının gerçekleştirilmesi, bütçe uygulamaları ve borçlanma süreçlerini kapsayan bir alan olarak, olağanüstü dönemlerin etkilerinin doğrudan izlendiği disiplinlerden biridir (Pehlivan, 2019). Kamu harcamalarında farklı sebeplere dayalı değişimleri açıklayan teorik yaklaşımlardan; Wagner Yasası kamu harcamaları ile milli gelir arasında doğrusal yönde bir ilişki olduğunu; Musgrave Yaklaşımı ise kamu harcamalarındaki değişimleri farklı ekonomik ve sosyal gelişmişlikle ilgili faktörlerle (kentleşme, sanayileşme, demografi vb.) ilişkilendirerek açıklamıştır (Yıldız, 2023). Kamu harcamalarındaki artışı açıklayan yaklaşımlardan Peacock-Wiseman’ın “Sıçramalı Artış Hipotezi” ise kamu harcamalarının doğrusal artış göstermediğini, ülkedeki ekonomik, politik ve sosyal olumsuzlukların yaşandığı savaş, ekonomik kriz, doğa kaynaklı afetler vb. olağanüstü dönemlerde sıçramalı artışların meydana geldiğini, olumsuz koşullar iyileştiğinde ise bu seyir kaldığı yerden devam ederek kamu harcamalarının eski düzeyine gerilemediğini belirtmektedir (Taraktaş, 2018). Olağanüstü dönemlerde artan kamu harcamalarının finansmanı için ilave vergilerin konması, olağanüstü dönemler bittiğinde ise ilave vergilerin sistemde kalıcı hale gelerek, kamu harcamaları ve vergi yüklerinin eski düzeylerine gerilemeden uygulanmaya devam edilmesine neden olmaktadır (Demirkılıç ve Yıldız, 2022).

2020 yılı ve sonrası dönemde tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye’yi de ekonomik, sosyal ve mali boyutlarıyla etkileyen Covid-19 Pandemisi ekonomik etkilerinin yanında kamu maliyesi üzerinde devlet bütçesinin gider, gelir ve borçlanma düzeylerini etkilemiştir. Ayrıca, Türkiye’de Covid-19 Pandemisi sonrasında Şubat 2023’te yaşanan depremler (Pazarcık (Kahramanmaraş), Elbistan (Kahramanmaraş) ve Yayladağı (Hatay) Depremleri) Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ illerini etkilemiş (AFAD, 2023) ve 11 ilin ekonomik, mali, sosyo-kültürel ve altyapı-üstyapı koşullarında ciddi kayıplara neden olmuştur. Ayrıca, 2023 yılı Mayıs ayında yapılan “Cumhurbaşkanı ve Milletvekili Genel Seçimi” sürecinde izlenen seçim ekonomisi özellikli politikalar kamu maliyesinde mali disiplinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Deprem ve seçim sürecinin kamu maliyesi üzerinde kamu gelirleri, kamu harcamaları, bütçe açıkları ve kamu borçlanması yönüyle yarattığı etki genişletici maliye politikası uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 depremlerinin Türkiye genelinde ve depremden doğrudan etkilenen 11 ilde (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ) kamu maliyesi üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Çalışma, literatürdeki araştırmalardan farklı olarak analizi ulusal düzeyle sınırlamamakta; il bazlı kamu maliyesi göstergeleri üzerinden depremin bölgesel etkilerini ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Bu kapsamda il düzeyinde vergi tahsilat kapasitesi ile fonksiyonel kamu harcamaları birlikte ele alınmakta ve afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerinin bölgesel düzeyde nasıl farklılaştığı gösterilmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye literatüründe sınırlı sayıda bulunan bölgesel kamu maliyesi–doğa kaynaklı afet ilişkisi çalışmalarına özgün bir katkı sunmaktadır.

Giriş bölümünü izleyen kısımda, Türkiye’de 2020–2023 döneminde kamu maliyesini etkileyen temel olağandışı gelişmeler olan Covid-19 pandemisi, 6 Şubat 2023 depremleri ve 2023 seçim sürecine eşlik eden mali uygulamalar çerçeveyici bir arka plan olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda söz konusu gelişmelerin genel yönetim bütçe gelirleri, giderleri, bütçe dengesi ve kamu borcu üzerindeki etkileri, Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye özelinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ardından, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerine ilişkin yerli ve yabancı literatür sunulmuş; çalışmanın ana odağını oluşturan 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki bölgesel etkileri, il düzeyinde kamu maliyesi verileri ve reel değişim hesaplamaları kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma, elde edilen bulgular çerçevesinde yapılan değerlendirmeler ve politika önerilerinin sunulduğu sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

2. TÜRKİYE’DE 2020-2023 DÖNEMİNDE KAMU MALİYESİNİ ETKİLEYEN GELİŞMELER

2020–2023 dönemi, Türkiye’de kamu maliyesinin olağan dışı şokların etkisi altında şekillendiği bir zaman aralığı olmuştur. Bu dönemde Covid-19 pandemisi, pandemi sonrası toparlanma süreci, 2023 yılı seçim dönemi uygulamaları ve 6 Şubat 2023 depremleri, kamu harcamaları, kamu gelirleri, bütçe dengesi ve kamu borç dinamikleri üzerinde eş zamanlı ve çok boyutlu etkiler yaratmıştır. Bu bölümde söz konusu gelişmeler, çalışmanın ana odağını oluşturan 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek amacıyla gerekli olan makro mali çerçeveyi ortaya koymak için ele alınmaktadır.

2019 yılı sonunda Çin’de ortaya çıkan ve kısa sürede küresel ölçekte yayılan Covid-19 pandemisi, başlangıçta bir sağlık krizi olarak görülmekle birlikte, sosyal hareketliliğin kısıtlanması, ticaret hacmindeki daralma, tedarik zincirlerindeki bozulmalar ve finansal piyasalardaki belirsizlikler yoluyla küresel ekonomiler üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Pandeminin ekonomik etkilerini sınırlamak amacıyla birçok ülkede bütçe kaynaklarına dayalı geniş kapsamlı destek paketleri uygulanmış, özellikle kamu harcamalarında belirgin artışlar gerçekleştirilmiştir (Aydın ve Şeker, 2022). Bu süreçte hayata geçirilen vergisel teşvikler, transfer harcamaları ve kamu destekleri, kamu mali dengelerinde bozulmalara yol açmış; yüksek bütçe açıkları ve mali disiplin tartışmalarını gündeme getirmiştir (Durak Oldaç ve Sakal, 2023).

Keynesyen iktisadi yaklaşım, kriz dönemlerinde kamu harcamalarının artırılması ve vergi indirimleri yoluyla genişletici maliye politikalarının ekonomik istikrarın sağlanmasında etkili olacağını öngörmektedir (Erdem, 2022). Türkiye’de de pandemi döneminde ekonomik daralmanın sınırlandırılması amacıyla transfer harcamaları, ücret ve istihdam teşvikleri, vergi ve prim ertelemeleri, sektörel destekler ve finansman kolaylıkları gibi uygulamalar hayata geçirilmiş; bu politikalar kamu kesimi bütçe yükünü önemli ölçüde artırmıştır (Çelik, 2022). Pandemi sürecinde mali teşvik paketleri, sağlık sistemi harcamaları, sosyal güvenlik ve transfer ödemeleri ön plana çıkarken; vergi politikalarında indirimler, muafiyetler ve beyanname/ödeme ertelemeleri yaygın biçimde kullanılmıştır (Durak Oldaç ve Sakal, 2023; Erdem, 2022).

İktisat ve maliye literatüründe seçim dönemlerinde uygulanan genişletici politikalar, “Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi” çerçevesinde açıklanmaktadır. Bu yaklaşım, seçim öncesi dönemde kamu harcamalarının artırılması ve vergilerin azaltılması yoluyla kısa vadeli refah artışı sağlanmasının, seçim sonrasında ise mali ve iktisadi dengesizlik riskini büyüttüğünü vurgulamaktadır (Balyemez, 2018). Seçim dönemlerinde mali disiplinin geri planda bırakılması ve büyüme ile gelir artışını önceleyen uygulamalar literatürde “iktisadi popülizm” kavramı altında değerlendirilmektedir (Aktan, 2023).

Türkiye’de 2023 yılı Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri öncesinde; “2022 ve 2023 yıllarında asgari ücrete yönelik düzenleme ve artışlar, emeklilikte yaşa takılanlar (EYT) ile ilgili yaş sınırını ortadan kaldıran ve ilk etapta yaklaşık iki milyon kişiye erken emeklilik hakkı sağlayan düzenleme, 2022 ve 2023 yıllarında uygulanan vergi indirimleri, yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim kredisi borçlarının faizlerinin silinmesine yönelik yapılan düzenleme, belirli bir tutarın altındaki icra takibindeki borçların silinmesi, tarımsal üreticilere yönelik enerji, kredi vb. destekler, işverenlere ve genç girişimcilere yönelik destekler, farklı kesimlere yönelik sosyal yardım programları, kamu görevlilerinin maaş, emekli aylığı ve ikramiyelerinin tespit edilmesinde kullanılan 3600 ek gösterge düzenlemesi, sözleşmeli personelin kadroya alınması, vergi ve imar aflarına ilişkin düzenlemeler, otoyol, köprü ücretleri, doğalgaz ve elektrik fiyat ve tarifelerinde artışların ertelenmesi, TOKİ sosyal konut projeleri ve öğrencilere beslenme/yol yardımı niteliğindeki destekler” (Aktan, 2023) gerçekleştirilmiştir. Bu politikalar, seçim sürecinde kamu maliyesi üzerinde ilave harcama ve gelir kaybı baskıları oluşturmuştur.

Bu gelişmeler, 2023 yılı kamu maliyesi göstergelerinin oluşumuna önemli bir makro çerçeve sunmakla birlikte, bu çalışmanın analitik odağını 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki etkileri oluşturmaktadır.

Jeofiziksel, meteorolojik, hidrolojik ve iklimsel süreçler sonucunda ortaya çıkan deprem, fırtına, sel/su baskını ve kuraklık gibi doğa kaynaklı afetler, beşerî ve fiziki sermaye üzerinde önemli kayıplara yol açmakta; ekonomik ve finansal faaliyetleri olumsuz yönde etkileyerek kamu ve özel kesim kuruluşlarının gelir ve harcama yapılarında bozulmalara neden olmaktadır (Akar, 2013a). Bu bağlamda doğa kaynaklı afetler, çeşitli aktarım kanalları aracılığıyla kamu maliyesi üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Afetlerin ardından ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması veya geçici olarak durması, hükümetlerin vergi başta olmak üzere kamu gelirlerinde azalışla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, afet sonrası dönemde ortaya çıkan idari, teknik ve ekonomik sorunlar, vergi yönetimi ve tahsilat süreçlerinin etkinliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı dönemde kamu harcamaları üzerinde ise belirgin bir artış baskısı ortaya çıkmaktadır. Hükümetler, kısa vadede acil yardım ve afet müdahale faaliyetlerine kaynak ayırmak; orta ve uzun vadede ise yollar, köprüler, havaalanları, limanlar ve kamu binaları gibi temel kamu altyapısını onarmak veya yeniden inşa etmek zorunda kalmaktadır (Hofman ve Brukoff, 2006). Bunlara ek olarak, afetlerin yol açtığı ekonomik ve sosyal kayıpları hafifletmek amacıyla, nüfusun belirli kesimlerine ve zaman zaman özel sektöre yönelik tazminat ve mali destek

sağlanması yönünde kamu otoriteleri üzerinde ilave baskılar oluşabilmektedir. Bu gelişmeler, kamu maliyesi açısından kamu harcamalarının artması ve kamu gelirlerinin azalması şeklinde çift yönlü bir etki yaratarak bütçe dengesi ve kamu borçlanma gereksinimini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle kamu kesimi tarafından finanse edilen doğa kaynaklı afetlere ilişkin doğrudan maliyetler, kısa dönemde devlet bütçesinde ciddi harcama baskıları oluştururken; afetlerin meydana geldiği bölgelerde ekonomik faaliyetlerde yaşanan daralma, vergi başta olmak üzere bölgesel kamu gelirlerini negatif yönde etkilemektedir (Akar, 2013a).

Türkiye’de Şubat 2023’te meydana gelen depremler, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Deprem kaynaklı kayıp ve zararların telafisi ile afet risklerinin azaltılmasına yönelik harcamalar, kısa dönemde devlet bütçesi üzerinde ciddi baskılar yaratmıştır. Özudoğru (2023), Şubat 2023’te Türkiye’de meydana gelen depremlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini analiz ederek, söz konusu afetlerin beş yıllık bir dönem itibarıyla millî gelirin yaklaşık %8’i düzeyinde ilave bir kamu finansman ihtiyacı yaratacağını öngörmektedir. Çalışmada, bu oranın özellikle ilk yıllarda %2,5–%3,5 aralığında gerçekleşmesinin beklendiği belirtilmektedir. Buna göre, deprem kaynaklı kamu finansman ihtiyacının 2023 yılında 32 milyar ABD doları, 2024 yılında 22 milyar ABD doları, 2025 yılında 13 milyar ABD doları, 2026 yılında 5 milyar ABD doları ve 2027 yılında 2 milyar ABD doları düzeyinde olacağı tahmin edilmekte; beş yıllık dönem için toplam finansman gereksinimi yaklaşık 75 milyar ABD doları olarak hesaplanmaktadır. Bu öngörülerle uyumlu olarak, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2025 yılında yayımladığı raporda, 2023–2024 döneminde depremin yol açtığı kayıp ve zararların telafisi ile afet risklerinin azaltılmasına yönelik olarak, bağış hesapları dâhil tüm kamu kurumları tarafından 2024 yıl sonu itibarıyla yaklaşık 75 milyar ABD doları tutarında kamu harcaması gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Cumhurbaşkanlığı SBB, 2025b). Depremlerin mali etkilerinin izlendiği dönemde, genel yönetim harcamalarının gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranında belirgin bir artış gözlenmiştir. Buna göre, Türkiye’de genel yönetim harcamaları GSYH’ya oranı 2022 yılında %28 iken, 2023 ve 2024 yıllarında %35 seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde genel yönetim borçlanma gereği ise 2022 yılında GSYH’nın %0,78’i düzeyinde gerçekleşmiş, deprem kaynaklı harcama artışlarının etkisiyle 2023 yılında %5,08’e yükselmiş ve 2024 yılında %4,63 seviyesinde gerçekleşmiştir (Cumhurbaşkanlığı SBB, 2025a). Uzun dönemde ise Türkiye ekonomisinde kalkınma modelinin doğa kaynaklı afetlere duyarlı bir şekilde tasarlanmasının, önümüzdeki 10 yıl içinde kamu finansmanı üzerinde önemli bir yük oluşturması beklenmektedir (Özudoğru, 2023).

3. 2020-2023 DÖNEMİNDEKİ GELİŞMELERİN KAMU MALİYESİNE ETKİLERİ (AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE)

Covid-19 krizinin AB ülkelerinin kamu maliyesi üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bu etki Cerisier (2021) tarafından şöyle belirtilmiştir: AB üyesi 27 devletin kamu hesapları, 2020 yılından itibaren ekonomik durgunluk, artan sağlık harcamaları ve 2021’in ilk yarısında kamu desteğine ihtiyaç duymaya devam edecek olan hane halkı ve şirketlere yönelik büyük devlet desteği nedeniyle ciddi bir şekilde değişim göstermiştir. Bu dönemde Covid-19 krizinin etkisiyle şaşırtıcı olmayan bir şekilde çoğu AB üyesi ülkede kamu açıklarının ve bütçe açığının arttığını, son yıllarda kamu borcunu azaltmaya yönelik eğilimin durma noktasına geldiği gözlenmiştir. Avro Bölgesi’nin genelinde kamu açığı 2018 ve 2019’da neredeyse sıfır seviyesinden 2020’de GSYH’nın %7,2’sine yükselmiştir. GSYH’nın %98’ine ulaşan kamu borç oranı, sembolik %100 seviyesinin hemen altında kalmıştır. 2019 ile karşılaştırıldığında bu yaklaşık 14 puanlık rekor bir artıştır ve bu durum 2009 küresel mali krizi dönemindeki düzeyden daha büyüktür (Cerisier, 2021).

Bütçe dengesindeki bozulmalar açısından pandemi sonrası dönemde bütçe açıkları en yüksek düzeyde artış gösteren ülkeler İtalya, Romanya, Macaristan, Malta, Fransa, İspanya ve Belçika’dır. AB ülkeleri geneline baktığımızda pandemi öncesi döneme göre pandemi ve sonrası dönemde 27 ülkeden Danimarka, İrlanda, Kıbrıs ve Portekiz dışında diğer 23 ülkede bütçe dengesi bütçe açıklarındaki artış ile daha kötüleşmiştir. Kamu borçluluk düzeylerindeki artış yönüyle en çok etkilenen ülkeler, ya özellikle şiddetli bir salgın nedeniyle daha uzun karantina süreleri gerektiren ya da turizmin ekonomik faaliyetin büyük bir bölümünü oluşturması nedeniyle en şiddetli durgunluk ile karşılaşılan ülkeler olmuştur. En çok etkilenen ülkelere bazıları İspanya, Yunanistan, İtalya ve Fransa olmuştur (Tablo 1).

Türkiye’de 2015-2023 döneminde kamu gelirlerinin GSYH’ya oranındaki seyir incelendiğinde, 2021 yılından itibaren düşüş olduğu görülmektedir. 2021 yılı öncesi dönemde %30 seviyesinin üzerinde seyreden kamu gelirleri/GSYH rasyosu, 2021 yılından itibaren %30 ve altı düzeylerde gerçekleşmiştir. 2015-2023 döneminde kamu harcamalarının GSYH’ya oranındaki değişim incelendiğinde 2019, 2020 ve 2023 yıllarında %35’in üzerinde olduğu ve diğer yıllara göre yükseliş trendinde bulunduğu görülmektedir. Aynı dönemde bu durum benzer şekilde kamu kesimi borçlanma gereği/GSYH (Bütçe açığı) rasyosunda da bozulmalara neden olmuş ve bütçe açığı 2019, 2020 ve 2023 yıllarında %3 seviyesinin üzerinde özellikle 2023 yılında %5 üzerinde gerçekleşmiştir. Toplam borç stoku/GSYH rasyosu ise 2019, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında %30 üzerinde gerçekleşmiş, özellikle 2020 ve 2021 yıllarında %40 düzeylerine ulaşmıştır. Türkiye’de 2015-2023 dönemi kamu maliyesi göstergelerini genel olarak değerlendirdiğimizde, Covid-19 pandemisi ile 2023 Şubat

depremleri ve 2023 Mayıs seçimlerinin kamu gelirlerinde azalış, kamu harcamaları, bütçe açıkları ve kamu kesimi borç stokunda ise artış etkisi meydana getirdiği görülmektedir. Özellikle 2023 yılında yaşanan gelişmelerin (deprem ve seçimler) kamu maliyesi göstergeleri üzerindeki olumsuz etkisi diğer yıllara göre daha fazla olmuştur (Tablo 2).

Tablo 1. AB Ülkelerinde Kamu Maliyesi Göstergelerindeki Değişim (GSYH'ya Oran) (Eurostat 2024)

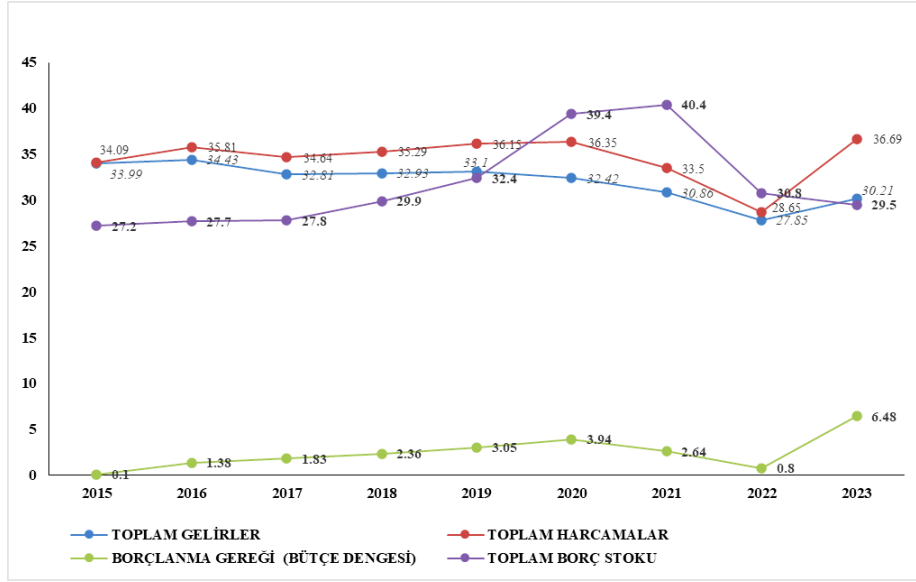
Ülkeler	Genel Yönetim Kamu Harcamaları (GSYH'ya Oran)		Genel Yönetim Kamu Gelirleri (GSYH'ya Oran)		Genel Yönetim Bütçe Dengesi (GSYH'ya Oran)		Genel Yönetim Kamu Borç Stoku (GSYH'ya Oran)	
	2015 -2019* Ortalama	2020 - 2023** Ortalama	2015 - 2019* Ortalama	2020 - 2023** Ortalama	2015 - 2019* Ortalama	2020 - 2023** Ortalama	2015 -2019* Ortalama	2020 - 2023** Ortalama
Belçika	52.60	55.43	51.20	49.80	-1.92	-5.60	102.78	107.33
Bulgaristan	36.66	41.08	37.50	37.95	-0.27	-3.13	24.87	23.55
Çekya	40.48	45.93	40.93	41.50	0.12	-4.45	35.75	41.98
Danimarka	51.54	47.33	53.23	51.60	1.07	3.50	37.48	34.35
Almanya	44.40	49.88	45.63	46.63	1.25	-3.23	67.15	66.88
Estonya	39.30	42.53	38.98	39.43	-0.10	-3.08	9.42	18.63
İrlanda	26.56	23.93	27.38	23.13	-1.02	-0.78	73.72	50.15
Yunanistan	50.10	55.38	49.12	50.15	-1.17	-5.23	180.67	184.15
İspanya	42.38	48.93	38.78	42.63	-4.08	-6.28	101.92	114.10
Fransa	56.78	59.35	53.70	52.93	-3.40	-6.45	97.67	112.60
Hırvatistan	45.42	48.20	44.47	45.60	-1.47	-2.58	77.38	73.60
İtalya	49.02	56.15	46.98	47.60	-2.35	-8.53	134.73	144.98
Kıbrıs	39.04	41.28	39.05	40.88	-1.70	-0.43	100.70	94.28
Letonya	38.42	42.25	37.72	37.63	-0.77	-4.60	38.58	43.13
Litvanya	34.28	38.65	34.48	36.40	0.13	-2.25	38.55	41.50
Lüksemburg	41.42	45.45	43.12	44.30	1.85	-1.13	21.28	24.88
Macaristan	47.22	49.45	45.50	42.53	-2.20	-6.93	72.28	75.90
Malta	36.16	41.43	37.62	34.53	0.80	-6.85	50.70	52.03
Hollanda	43.06	45.20	43.67	43.58	0.10	-1.58	58.75	50.75
Avusturya	49.60	54.53	49.15	49.60	-0.87	-4.95	79.15	80.40
Polonya	41.54	45.65	39.90	41.35	-1.85	-4.30	50.40	52.40
Portekiz	44.82	45.78	43.17	43.83	-2.82	-1.95	126.63	117.73
Romanya	35.08	40.50	32.83	33.18	-2.30	-7.35	36.57	47.88
Slovenya	45.18	48.70	44.62	44.25	-1.48	-4.43	75.22	73.93
Slovakya	41.56	45.08	39.93	40.83	-1.93	-4.28	51.07	58.40
Finlandiya	54.48	55.50	53.37	52.63	-1.60	-2.88	66.08	74.15
İsveç	49.50	49.23	50.02	48.68	0.35	-0.55	41.25	35.33

*2015- 2019 Dönemi ortalaması pandemi öncesi dönem olarak değerlendirilmiştir.
**2020- 2023 Dönemi ortalaması pandemi sonrası dönem olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Türkiye 2015-2023 Genel Yönetim Gelir, Harcama, Bütçe Dengesi ve Toplam Borç Stoku (GSYH'ya Oran) (Hazine ve Maliye Bakanlığı 2024, CB Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2025a)

Göstergeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vergiler	17.81	17.91	17.54	16.82	15.89	16.76	16.27	15.88	16.97
TOPLAM GELİRLER	33.99	34.43	32.81	32.93	33.10	32.42	30.86	27.85	30.26
Cari Harcamalar	15.21	16.24	15.32	15.81	16.50	16.20	14.41	12.16	13.84
Yatırım Harcamaları	3.45	3.48	3.67	3.77	2.67	2.58	2.56	2.87	3.04
Transfer Harcamaları	15.43	16.09	15.65	15.71	16.98	17.57	16.53	13.62	18.56
TOPLAM HARCAMALAR	34.09	35.81	34.64	35.29	36.15	36.35	33.50	28.65	35.44
BORÇLANMA GEREĞİ	0.10	1.38	1.83	2.36	3.05	3.94	2.64	0.80	5.18
TOPLAM BORÇ STOKU / GSYH	27.2	27.7	27.8	29.9	32.4	39.4	40.4	30.8	29.5

Türkiye'de 2015-2023 döneminde kamu maliyesi göstergelerinde yapısal kırılmaların gerçekleştiği yılları incelediğimizde; kamu gelirleri/GSYH, kamu harcamaları/GSYH, kamu kesimi borçlanma gereği/GSYH (Bütçe açığı) ve toplam borç stoku/GSYH göstergelerinde 2022 yılı yapısal kırılmaların gerçekleştiği yıl olarak belirlenmiştir. Covid-19 krizinin etkisiyle 2020 ve 2021 yıllarının küresel olarak bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de kamu kesimi mali yapısında olumsuz yönde değişime neden olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Türkiye Kamu Maliyesi Göstergeleri 2015-2023 (GSYH'ya Oran)

4. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde doğa kaynaklı afetlerin ekonomi üzerindeki etkisini inceleyen çok sayıda çalışma bulunmasına karşın, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma doğa kaynaklı afetlerin bölgesel düzeyde kamu maliyesi üzerindeki etkisini incelemesi yönüyle literatüre katkı sunan bir çalışma niteliğindedir. Literatürde doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar ve ulaşılan bulgulara ilişkin sonuçlar kronolojik sıralama ile özet olarak aşağıda sunulmuştur.

Aktürk ve Albeni (2002), 1999 Marmara Depreminin etkilerini yıkım sonrası yeni konut imarına ilişkin harcamalar, kamu bankalarının görev zararları ve devlet bütçesi üzerindeki etkileri yönüyle incelemişlerdir. Depremin bütçe üzerinde GSYH'nın binde 0.8'i, yeni konut imarına ilişkin harcamaların GSYH'nın binde 0.1'i, kamu bankalarının görev zararlarının GSYH'nın binde 0.2'si düzeyinde etki oluşturduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada, deprem bölgesinde üretime ara verilmesi, vergi gelirlerinin sağlanamaması, özel sektör kredilerinin zamanında geri ödenememesi ve birçok finansmanın devlet tarafından üstlenilmek zorunda kalmasının depremin olumsuz mali etkilerinin uzun dönem devam etmesine neden olduğu değerlendirilmiştir. Karagöz (2007), 1999 Marmara Depremi'nin olumsuz etkilerini incelediği çalışmanın sonuçları, kamu harcamaları ve iç borç stokunda artış, reel GSYH'da ise düşüşe işaret etmektedir. Lis ve Nickel (2009), 1985'ten 2007'ye kadar 138 ülkeden alınan panel verileri kullanarak doğal afetlerin bütçeler üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada, doğal afetlerin daha zayıf kurumlara ve zayıf yönetişime sahip gelişmekte olan ülkeler üzerinde daha büyük bir mali etkiye neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Pollner (2011), iklimsel ve jeolojik afetlerin etkilerini farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler açısından incelediği çalışmada; jeolojik afetlerde kamu harcamalarının artış oranının iklimsel afetlere göre daha yüksek olduğunu, kamu gelirleri ve bütçe açığı açısından ise iklimsel ve jeolojik afetler sonrasında benzer oranlarda kamu gelirlerinde azalış ve bütçe açığında artışlar meydana geldiğini belirlemiştir. Selçuk ve Yeldan (2001), 1999 Marmara Depremi sonrasında simülasyon çalışması sonucunda, depremin GSYH üzerindeki ilk etkisinin, %-4.5'inden %+0.8 aralığında izlenen politikalara bağlı olarak değişebileceğini ve negatif dolaylı vergi (dış yardımla finanse edilen bir sübvansiyon) yoluyla sektörlerin sermaye kayıplarının telafi edilebileceğini öngörmüşlerdir. Ayrıca, ek mali harcamaları finanse etmek için dolaylı vergi uygulanmasının çıktı kaybına yol açarak depremin ekonomi üzerindeki etkisini daha da derinleştireceği, dolaylı vergi artışlarının yurt içi fiyatlarda görece sapmalara ve yatırımlar üzerinde dışlama etkisine neden olacağı öngörüsünde bulunulmuştur. Ouattara ve Strobl (2013), Karayip ülkelerinde 1970 ile 2006 yılları arasında yaşanan doğal afetlerin mali sonuçlarını analiz ettikleri çalışmada, doğal afetlerin kamu harcamalarını artırdığını ve bütçe açıklarını kötüleştirdiğini tespit etmişlerdir.

Akar (2013a), 1999 Marmara, 1999 Düzce ve 2011 Van depremlerinin kamu maliyesine ve makroekonomiye etkisini incelemiştir. Çalışmada, 1999 Marmara ve Düzce depremlerinin deprem bölgesinde etkin vergi tahsilatı gerçekleştirilememesinden dolayı kamu harcamalarındaki artış ile bütçe açığını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Vergi gelirlerindeki kayıpları telafi etmek amacıyla "Deprem Vergileri" olarak kamuoyunda bilinen ilave vergiler ihdas edilerek bütçe açığının azaltılması hedeflenmiştir. 2011 Van depreminin kamu maliyesi yönüyle etkisi ise ilgili yıl bütçe fazlası

kaynaklarının deprem finansmanında kullanılmasından dolayı bütçe açığına neden olmayan yönde belirlenmiştir. Akar (2013b), Türkiye’de 1980-2012 yılları arasında 7 ve 7 üstü şiddette oluşan Marmara, Düzce ve Van depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini incelediği çalışmada, depremler sonrasında kamu harcamalarında önemli düzeyde artış ve vergi gelirlerinde azalış meydana geldiği ve bu durumun devlet bütçesi üzerinde olumsuz baskı meydana getirdiği, bunu telafi etmek için deprem vergilerinin uygulamaya alındığı değerlendirilmiştir. Ayrıca, depremlerin anlık etkilerinin kamu harcamalarında, dış borç faiz ödemelerinde ve iç borç stokunda artışa neden olduğu, ek vergisel önlemlerle dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinde artış sağlanarak vergi yükünün arttığı belirlenmiştir. Depremlerin etkileri ayrı ayrı dikkate alındığında ise 1999 Marmara Depreminin ekonomik ve mali etkilerinin daha derin olduğu, üretim zayıflaması, dış ödemeler dengesi bozulması, artan kamu açığı ve kamu borç faiz yükü, enflasyon ve faiz oranında artış gibi olumsuz gelişmelere neden olduğu tespiti yapılmıştır.

Şahin ve Yavuz (2015), 2005-2014 yılları arasında OECD üyesi olarak seçilen 4 ülkede meydana gelen afetlerin makroekonomik etkilerini araştırdığı çalışmada, afet sonrası enflasyonda ve kamu harcamalarında artış olduğu, deprem sonrası afet yönetimi kapsamındaki kamu harcamaları artışının üretim artışı sağladığı ve afetlerin ölümlerden kaynaklanan iş gücü kaybına neden olduğu tespit edilmiştir. Ünsal (2016) Türkiye’de yaşanan 1999 Marmara ve 2011 Van depreminde uygulanan vergi politikalarını değerlendirmiştir. Çalışmada, Türkiye’de doğal afetlerin neden olabileceği olumsuz etkilere hazırlık amacıyla önceden bir politikanın olmadığı, aksine doğal afetler sonrasında vergi politikalarının oluşturulduğu ve uygulandığı değerlendirilmiştir. Bunu destekleyen uygulamalar olarak da doğal afetler sonrasında yeni vergilerin konması ve farklı gelir/servet unsurları üzerine ek vergiler konularak uygulanması örnek verilmiştir. Hayrulloğlu (2022) Türkiye’de 1999 yılında meydana gelen depremler sonrasında deprem harcamalarının finansmanı için yürürlüğe giren ve kamuoyunda deprem vergileri olarak bilinen vergileri incelemiştir. Doğal afetler gerekçesiyle getirilen vergilerin sadece deprem finansmanı amacıyla değil, ayrıca ekonomik istikrar programlarının bir unsuru olarak uygulandığı belirlenmiştir. Çalışmada, bütçenin adem-i tahsis ilkesi çerçevesinde bu vergilerin deprem harcamaları finansmanı amacıyla doğrudan kullanılmasının mümkün olmadığı, deprem harcamalarının finansmanı amacıyla vergilerden ziyade deprem fonu niteliğinde bir kamu finansman aracının kullanımının daha uygun olacağı önerisi sunulmuştur.

Milivojevic (2023), 30 yılı aşkın 100’den fazla ülkede kuraklık, deprem, sel, fırtına ve aşırı sıcaklıkları içeren birincil jeofizik ve meteorolojik veri kaynaklarına dayanan çalışmasında; doğal afetler sonrasında ekonomik büyümedeki yavaşlamaların, artan mali açıklara ve buna bağlı olarak kamu borcu üzerindeki baskılara ne ölçüde eşlik ettiğini incelemiştir. Bulgular, doğal afetlerin yalnızca üretim kayıplarına değil, aynı zamanda ülkelerin mali durumlarında daha fazla bozulmaya da yol açtığını göstermektedir. Araştırma sonuçları, iklim-mali bağ ilişkisinin varlığını göstermiş ve doğal afetlerin etkisini sınırlamada yapısal dayanıklılığın rolünü belirlemiştir.

Boz ve Demirbozan (2024) 6 Şubat depremlerinin Kahramanmaraş ve Hatay özelinde vergi gelirlerine olan etkilerini değerlendirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; Türkiye’de bir önceki aya göre Şubat 2023’te vergi gelirlerinde %29 azalış olduğu, deprem bölgesindeki 11 ilin toplam vergi gelirleri içindeki payının bir önceki aya göre %5 düzeyinden %2.5’e düştüğü, il bazlı değerlendirildiğinde ise vergi gelirlerinde azalışın en yüksek olduğu il Kahramanmaraş (%92 azalış), en az azalan il ise Hatay (%48 azalış) olmuştur. Harcama vergilerinden KDV’deki azalış ise %104 ile Kahramanmaraş’ta, %93 ile ise Hatay’da gerçekleşmiştir. Ercan (2024) 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesine etkilerini incelemiştir. Çalışmada, depremin gerçekleştiği 2023 yılı ve izleyen yıllarda depremle ilgili kamu harcamalarında artış olduğu, 2024 yılı merkezi yönetim bütçe ödeneklerinden %9’unun depremle ilgili alanlara tahsis edildiği, bu oranın eğitim, sağlık ve savunma gibi temel kamu hizmetlerine ayrılan ödeneklerden sonra en yüksek oran olduğu belirlenmiştir. Tosunoğlu ve Kasal (2024), depremlerin 2010-2023 yılları arasında beş ülkenin (Türkiye, Meksika, Şili, Güney Afrika ve Yunanistan) CDS piyasalarındaki oynaklık üzerindeki etkisini olay analizi yöntemi kullanarak inceledikleri çalışmada, depremlerden sonra CDS piyasası belirsizliğinin tüm ülkelerde arttığı ve bunun da kamu borcunun geri ödenmesi konusunda belirsizliği artırdığı tespit edilmiştir. Bulgular, doğal şokların kamu borcunun sürdürülebilirliğini etkilemedeki rolünü vurgulamaktadır. Capuno ve diğ. (2024) doğal afetlerin (2013 Haiyan Tayfunu) yerel kamu maliyesini nasıl etkilediğini inceledikleri çalışmada; yerel kamu gelirleri ve harcamalarının borç ödemeleri dışında büyük ölçüde etkilenmediği, daha yoksul belediyelerin 2013 Haiyan Tayfunu ardından nispeten daha düşük gelir elde ettikleri, dış finansmanın daha düşük vergi tahsilatından ziyade daha yüksek yerel harcamalara yol açtığını ve afet yardımlarının yerel yönetimlerin harcama kararlarında ahlaki bir risk sorununa yol açmadığını belirlemişlerdir.

Afetlerin gelir yaratma kapasitesi ve mali stres üzerindeki etkilerine odaklanan Çağdaş (2025), 6 Şubat depremleri sonrasında vergi tahsilat performansının zayıfladığını ve vergi açığının belirgin biçimde arttığını saptamıştır. Çalışma, fiskal baskı çerçevesinde vergi açığı ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi test etmiş; deprem sonrasında vergi açığının kamu harcamaları üzerindeki marjinal etkisinin istatistiksel olarak güçlendiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, afet dönemlerinde gelir kayıplarının harcama baskısını artırarak mali uyum kapasitesini zayıflattığını ve kamu maliyesinin vergi açığına karşı daha duyarlı hale geldiğini göstermektedir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin kamu

bütçesine etkilerini inceleyen Yolal ve Anavatan (2025), depremden etkilenen illerde deprem sonrası dönemde kamu harcamalarının arttığını, vergi gelirlerinin ise azaldığını belirleyerek, doğal afetlerin bütçe dengesi üzerinde belirgin bir mali baskı yarattığını tespit etmişlerdir.

5. VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki bölgesel etkilerini ortaya koymayı amaçlayan betimleyici ve karşılaştırmalı bir analiz niteliğindedir. Araştırmada, depremlerden doğrudan etkilenen 11 il (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ) için kamu gelirleri ve kamu harcamalarına ilişkin göstergeler kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan il bazlı genel bütçe vergi gelirleri tahsilat/tahakkuk oranları ile fonksiyonel sınıflandırmaya göre kamu harcamaları istatistiklerinden oluşmaktadır. Kamu harcamaları için 2022–2024 dönemine ait cari fiyatlarla yayımlanan il düzeyi veriler esas alınmıştır. Fiyat etkisinden arındırılmış karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla nominal harcamalar reel hale getirilmiştir. Enflasyon düzeltilmesinde TÜİK tarafından yayımlanan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) kullanılmıştır. TÜFE’nin tercih edilmesinin temel nedeni, çalışmanın kamu harcamalarının reel satın alma gücü üzerindeki etkisini ve kamu maliyesi göstergelerindeki gerçek değişimi ortaya koymayı amaçlamasıdır. Özellikle iskân, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi harcama kalemleri doğrudan hane halkı refahı ile ilişkili olduğundan, tüketici fiyatları endeksi bu çalışmanın kapsamı açısından en uygun deflatör olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada, depremlerin bölgesel kamu maliyesi üzerindeki etkilerinin kısa ve orta vadeli görünümünü ortaya koymak amacıyla betimleyici ve karşılaştırmalı analiz yöntemi benimsenmiştir. Bu kapsamda; Deprem öncesi dönem (2022), Deprem gerçekleştiği yıl (2023) ve Deprem sonrası toparlanma sürecini yansıtan yıl (2024) arasında il bazlı karşılaştırmalar yapılmıştır.

Kamu gelirleri açısından, genel bütçe vergi gelirlerinin tahsilat/tahakkuk oranları kullanılarak deprem sonrası dönemde vergi tahsilat kapasitesinde meydana gelen değişimler incelenmiştir. Kamu harcamaları açısından ise fonksiyonel sınıflandırmaya göre kamu harcamalarının reel değişimleri hesaplanarak deprem sonrası kamu kaynaklarının hangi hizmet alanlarında yoğunlaştığı ortaya konulmuştur. Her bir harcama kalemi ve il için reel değişim oranları hesaplanarak deprem sonrası kamu harcama yapısındaki dönüşüm analiz edilmiştir.

Çalışmada panel veri veya nedensellik temelli ekonometrik yöntemler tercih edilmemiştir. Bunun temel nedeni, 6 Şubat 2023 depremlerinin etkilerinin henüz çok kısa bir zaman dilimi içinde gözlemlenebilmesi ve il bazlı kamu maliyesi verilerinin uzun dönemli, dengeli ve metodolojik olarak sağlam bir panel yapı oluşturmaya henüz elverişli olmamasıdır. Ayrıca 2023 yılında pandemi sonrası toparlanma süreci ve seçim ekonomisi uygulamaları gibi eşzamanlı makro şokların varlığı, saf nedensel etkiyi izole etmeye yönelik ekonometrik modellerin güvenilirliğini sınırlamaktadır. Bu çerçevede çalışma, deprem sonrası dönemde bölgesel kamu maliyesi göstergelerinde ortaya çıkan yönü, büyüklüğü ve yapısal dönüşümü görünür kılmayı amaçlayan keşfedici ve tanımlayıcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu yönüyle çalışma, ileride yapılabilecek ekonometrik ve nedensellik temelli araştırmalar için bir ön analiz ve veri temeli sunmayı hedeflemektedir.

2023 yılında kamu maliyesi göstergelerinde gözlenen bozulmalar, yalnızca 6 Şubat depremlerinin etkisiyle değil; pandemi sonrası toparlanma süreci ve seçim dönemine özgü mali genişleme uygulamalarıyla birlikte şekillenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, söz konusu çoklu şoklar içinde özellikle depremlerin bölgesel kamu maliyesi üzerindeki etkilerini görünür kılmaktır. Bu nedenle analiz, Türkiye geneli makro mali dengelerden ziyade, depremlerden doğrudan etkilenen illerde kamu gelirleri ve kamu harcamalarının yapısal değişimine odaklanmaktadır.

Pandemi sonrası dönemde uygulanan destekleyici mali politikalar ve 2023 seçim sürecine eşlik eden genişletici bütçe uygulamaları, ülke genelinde kamu maliyesi göstergelerini etkileyen ortak faktörlerdir. Buna karşılık, bu çalışmada incelenen on bir ilde gözlenen vergi tahsilat kapasitesindeki keskin düşüşler ile iskân ve yeniden imar harcamalarındaki yoğunlaşma, doğrudan depremlere özgü mekânsal ve sektörel etkileri yansıtmaktadır. Dolayısıyla çalışmada elde edilen bulgular, 2023 yılı kamu maliyesindeki genel bozulmanın tek başına depremlerle açıklanamayacağını kabul etmekle birlikte, bölgesel düzeyde ortaya çıkan mali yapı değişimlerinin esas olarak depremler tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede çalışma, depremin kamu maliyesi üzerindeki etkisini nedensel olarak izole etmeyi amaçlayan bir ekonometrik etki analizi değil; pandemi ve seçim gibi eşzamanlı şoklar altında depremin bölgesel mali yapı üzerindeki özgül etkilerini betimleyen keşfedici bir analiz niteliği taşımaktadır.

6. 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİNİN KAMU MALİYESİ ÜZERİNDEKİ BÖLGESEL ETKİLERİ

EM-DAT (The International Disaster Database), afetleri yerel kapasiteyi aşan ve ulusal veya uluslararası düzeyde dış yardım talebini gerektiren durumlar veya olaylar olarak tanımlar. Afetler, önemli hasara, yıkıma ve insan acısına neden olan öngörülemeyen ve genellikle ani olaylardır. EM-DAT doğal afetleri doğal ve teknolojik afetler olarak iki ana grupta sınıflandırmaktadır. Doğal afetler grubunda; jeofizik (deprem, volkanik patlama, kütleli hareketler), hidrolojik (sel, toprak kayması, dalga hareketi), meteorolojik (fırtına, aşırı sıcaklık, sis), iklimsel (kuraklık, orman yangını, buzul gölü taşkını), biyolojik (salgın, böcek istilası), teknolojik afetler grubunda ise ulaşım kazaları, endüstriyel kazalar ve çeşitli kazalar yer almaktadır (EM-DAT, 2024).

Doğal afetler ekonomik büyüme, uzun vadeli kalkınma ve yoksulluk üzerinde olumsuz sonuçlara yol açabilir (Capuno vd., 2024). Doğal afetler meydana geldikleri ülke veya bölgelerde ekonomik ve sosyal nitelikte farklı açılardan olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Otero ve Marti (1994), doğal afetlerin etkilediği öncelikli alanları; geçici veya sürekli göç, ulaşım sistemlerinde aksama, altyapı hasarı, endüstri, tarım ve ticarete kayıplar, konut kaybı, iletişimde kopukluk ve aksama, piyasalarda olumsuzluk ve sosyal parçalanma alanları olarak belirtmişlerdir. Ayrıca Jaramillo (2009), doğal afetlerin ekonomi üzerinde anlık, kısa, orta ve uzun vadede yaygın olumsuz etkileri bulunduğunu ve bu etkileri; çıktı, tüketim ve yatırım büyümesinde azalış, cari işlemler dengesinde bozulma, ekonomik faaliyetlerde bozulma, enflasyon, hükümet bütçesi üzerinde harcama artışı ve gelir azalışına bağlı oluşan baskı, kamu borç servisi artışı ve gelir eşitsizliğindeki artışlar olarak tanımlamıştır. Akar (2013a), doğal afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini kamu harcamaları ve kamu gelirlerinde oluşan etkiler sonucu devlet bütçesi üzerinde meydana getirdiği baskılar ile tanımlamış ve afetlerin kamu kaynaklarını olumsuz etkileyerek daraltıcı mali etkilerin kısa ve uzun dönemde ekonomik kalkınmanın zarar görmesine neden olacağını belirtmiştir. Afet sonrası dönemde kamu harcamalarında artış ve vergi gelirlerinde azalışın olacağını, kamu harcamalarındaki artış eğiliminin vergi gelirlerine göre daha yüksek oluşarak kamu bütçesinde baskı oluşturacağını, bütçe üzerindeki baskının da yeni vergi düzenlemeleri veya borçlanma artışı ile telafi edilebileceğini belirtmektedir. Ayrıca, yaşanan afetlerin kısa dönemli olumsuz etkisini minimize etmek için kamu harcama politikalarının daha öncelikli politikalar olarak uygulandığı ve çarpan etkisiyle ekonomik büyüme kayıplarının telafi edilmesine yönelik maliye politikası anlayışının benimsendiği de belirtilmektedir.

Deprem vb. doğal afetler bir ülkenin mali unsurlarına büyük etkiler yaratmaktadır. Aynı zamanda bu etkiler yoğun bir şekilde doğal afetin gerçekleştiği bölgelerde gerçekleşmektedir. 6 Şubat depreminden doğrudan etkilenen 11 il bulunmakta olup bu bölgede kamu maliyesi açısından meydana gelen etkileri vergi gelirleri ve kamu harcamaları yönü olarak ele almak mümkündür. Bu kapsamda genel bütçe vergi gelirlerinin tahsilat/tahakkuk oranları ve fonksiyonel kamu harcamalarına yönelik değerlendirmeleri sunulmaktadır (Tablo 3):

Tablo 3. Deprem Bölgesinde Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Tahsilat/Tahakkuk Oranları
(Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2025)

İLLER	2022	2023	2024	2023-2022	2024-2023	2024-2022
Adana	71.68	69.06	76.13	-2.62	7.07	4.45
Adıyaman	70.76	61.44	57.52	-9.31	-3.92	-13.24
Diyarbakır	65.45	71.53	82.05	6.08	10.53	16.60
Elâzığ	74.48	78.90	84.99	4.42	6.10	10.51
Gaziantep	73.21	68.13	80.94	-5.08	12.81	7.73
Hatay	85.82	63.76	59.79	-22.06	-3.97	-26.03
Kahramanmaraş	82.38	38.07	22.70	-44.31	-15.37	-59.68
Kilis	59.89	47.17	63.86	-12.72	16.69	3.97
Malatya	77.73	63.39	51.26	-14.33	-12.13	-26.46
Osmaniye	64.35	55.90	61.75	-8.45	5.85	-2.60
Şanlıurfa	58.68	64.93	76.06	6.26	11.12	17.38

2022 yılı, çoğu il için nispeten daha yüksek tahsilat/tahakkuk oranlarının görüldüğü bir yılken, 2023 yılı genel olarak önemli düşüşlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Ancak 2024 yılına gelindiğinde, bazı iller önemli bir toparlanma sergilerken, bazıları için tahsilat oranlarındaki düşüş eğilimi devam etmiştir. Bu durum, depremin iller üzerindeki farklı etkilerini ve toparlanma süreçlerinin heterojenliğini gözler önüne sermektedir. 6 Şubat 2023 depremi, vergi gelirleri tahsilat/tahakkuk oranları üzerinde yıkıcı bir etki yaratmıştır. Özellikle depremin merkez üslerine yakın ve en çok etkilenen illerde 2023 yılında keskin düşüşler yaşanmıştır:

Kahramanmaraş: %82.38'den %38.07'ye düşerek en büyük düşüşü (-44.31 puan) yaşamıştır. Bu, şehirdeki ekonomik aktivitenin ve tahsilat kabiliyetinin depremle birlikte ne denli sarsıldığını göstermektedir. Hatay: %85.82'den %63.76'ya düşerek ikinci en büyük düşüşü (-22.06 puan) kaydetmiştir. Hatay'ın ağır yıkımı düşünüldüğünde bu düşüş beklenen bir durumdur. Malatya: %77.73'ten %63.39'a gerileyerek -14.33 puanlık düşüş yaşamıştır. Kilis: %59.89'dan %47.17'ye inerek -12.72 puanlık düşüş göstermiştir. Adıyaman: %70.76'dan %61.44'e düşerek -9.31 puanlık bir düşüş kaydetmiştir. Gaziantep: %73.21'den %68.13'e düşerek -5.08 puanlık bir azalış yaşamıştır.

Bu düşüşler, deprem nedeniyle iş yerlerinin kapanması, üretim ve ticaretin durması, nüfus hareketliliği ve vergi mükelleflerinin ödeme güçlükleri gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Ancak, Diyarbakır ve Şanlıurfa gibi bazı iller, depremden etkilenmelerine rağmen 2023 yılında oranlarında artış (sırasıyla 6.08 ve 6.26 puan) göstermiştir. Bu durum, bu illerdeki ekonomik yapının veya depremden etkilenme derecesinin farklı seyrettiğini düşündürmektedir. Elâzığ'da da 2023'te %4.42'lik bir artış görülmüştür.

2024 yılına gelindiğinde, iller arasında önemli bir ayrışma yaşanmıştır.

Güçlü Toparlanma Gösteren İller: Gaziantep (12.81 puan), Şanlıurfa (11.12 puan), Diyarbakır (10.53 puan), Kilis (16.69 puan) ve Adana (7.07 puan) 2024 yılında 2023'e göre tahsilat oranlarında önemli artışlar kaydetmişlerdir. Özellikle Gaziantep ve Şanlıurfa gibi çevre iller, deprem sonrası ticaretin ve ekonomik aktivitenin bir kısmının buralara kaymasıyla toparlanma sinyalleri vermiş olabilir. Kilis'in %16.69'luk artışı dikkat çekicidir. Düşüş Eğilimi Devam Eden İller: Kahramanmaraş (-15.37 puan), Malatya (-12.13 puan), Adıyaman (-3.92 puan) ve Hatay (-3.97 puan) gibi depremden en ağır etkilenen illerde tahsilat oranlarındaki düşüş eğilimi 2024 yılında da devam etmiştir. Bu iller için ekonomik toparlanmanın ve vergi tabanının yeniden inşasının daha uzun zaman alacağı anlaşılmaktadır. Kahramanmaraş'ın 2024'te sadece %22.70'lik bir tahsilat oranına sahip olması, şehirdeki ekonomik çöküşün boyutunu gözler önüne sermektedir. İller arası temel karşılaştırma şu şekildedir: En Yüksek Oranlar (2024): Elazığ (%84.99), Diyarbakır (%82.05) ve Gaziantep (%80.94) 2024 yılında en yüksek tahsilat/tahakkuk oranlarına ulaşmıştır. Elazığ ve Diyarbakır nispeten diğer illere kıyasla depremden daha az etkilenmiştir Gaziantep ise ekonomik yapısı sayesinde daha hızlı toparlanma kabiliyeti göstermiştir. En Düşük Oranlar (2024): Kahramanmaraş (%22.70), Malatya (%51.26), Adıyaman (%57.52) ve Hatay (%59.79) 2024 yılında en düşük tahsilat oranlarına sahiptir. Bu iller, depremin en yıkıcı etkilerini yaşamış ve ekonomik toparlanmada en çok zorlanan iller olarak öne çıkmaktadır. En Büyük Toparlanma (2024-2023): Kilis (%16.69), Gaziantep (%12.81) ve Şanlıurfa (%11.12) en büyük toparlanmayı göstermiştir. En Büyük Düşüş (2023-2022): Kahramanmaraş (-44.31 puan), Hatay (-22.06 puan) ve Malatya (-14.33 puan) 2023 yılına geçerken en büyük düşüşleri yaşamıştır.

Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilat/Tahakkuk oranları, 6 Şubat depremlerinin bölgesel ekonomiler üzerindeki etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. 2023 yılı, depremin etkisiyle özellikle doğrudan etkilenen illerde (Kahramanmaraş, Hatay, Malatya, Adıyaman) vergi tahsilat oranlarında dramatik düşüşlere neden olan bir şok yılı olmuştur. Bu illerde iş ve ticaret hayatının durma noktasına gelmesi, vergi mükellefiyetlerinin sürdürülmesini zorlaştırmıştır. 2024 yılında bazı iller (Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Kilis, Adana) önemli toparlanma sinyalleri vermiş ve oranlarını yükseltmiştir. Bu durum, kısmen deprem sonrası sağlanan destekler, yeniden yapılanma faaliyetleri ve ekonomik aktivitenin bu illere kaymasıyla açıklanabilir. Ancak Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman ve Hatay gibi en ağır yıkıma uğrayan iller için toparlanma süreci çok daha yavaş ve zorlu ilerlemektedir. Tahsilat/tahakkuk oranlarındaki düşüşler, bölgedeki ekonomik aktivitenin daraldığını ve devletin bu illerdeki vergi gelirlerinde önemli kayıplar yaşadığını göstermektedir. Bu durum, merkezi bütçeden deprem bölgesine aktarılan kaynakların ve sağlanan vergi kolaylıklarının önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Uzun vadede, bu illerin vergi tahsilat kapasitelerinin yeniden inşa edilmesi, ekonomik toparlanmanın kritik bir göstergesi olacaktır. Deprem, bölge illeri arasında ekonomik toparlanma hızı ve vergi performansı açısından belirgin bir ayrışmaya yol açmıştır. Çevre iller daha hızlı adapte olurken, yıkımın merkezi olan iller çok daha derin ve uzun süreli zorluklarla karşı karşıyadır. Kamu harcamaları bazında değerlendirme fonksiyonel sınıflandırma bazında yapılmıştır (Tablo 4).

TÜİK verilerine göre 2022 yılı TÜFE on iki aylık ortalaması %72.31, 2023 yılı %53.86 ve 2024 yılı %58.51 olarak gerçekleşmiştir. 2022 TÜFE Endeksi = 100 baz alındığında 2023 TÜFE Endeksi = 2022 TÜFE Endeksi * (1 + 2023 Yılı TÜFE / 100) = 100 * (1 + 53.86 / 100) = 153.86 iken 2024 TÜFE Endeksi = 2023 TÜFE Endeksi * (1 + 2024 Yılı TÜFE / 100) = 153.86 * (1 + 58.51 / 100) = 243.88 (yaklaşık)'dir. Her bir ilin, her bir harcama kalemi için 2023 ve 2024 yılı cari harcamalarını 2022 yılı fiyatlarına indirgeyerek reel harcamaların hesaplanması Reel Harcama (2022 Fiyatlarıyla) = Cari Harcama x (2022 TÜFE Endeksi / İlgili Yıl TÜFE Endeksi) şeklinde yapılmıştır. Sonrasında her bir kalem ve il için 2022-2023 ve 2023-2024 arası reel değişim yüzdeleri Reel Değişim (%) = ((Dönem Sonu Reel Harcama - Dönem Başı Reel Harcama) / Dönem Başı Reel Harcama) x 100 şeklinde hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 5).

Tablo 4. 2022-2024 Dönemi Deprem Bölgesi Fonksiyonel Kamu Harcamaları, Milyon TL (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2025)

YIL	İLLER	Genel Kamu Hiz.	Savunma Hiz.	Kamu Düzeni ve Güv.	Ekonomik İşler ve Hiz.	Çevre Koruma Hiz.	İskân ve Toplum Refahı Hiz.	Sağlık Hiz.	Dinlen., Kültür ve Din Hiz.	Eğitim Hiz.	Sos.Güv. & Sosyal Yar. Hiz.
2022	Adana	1630.6	1766.2	4052.6	3066.0	82.8	166.8	5192.2	477.2	7817.4	924.8
2022	Adıyaman	650.0	113.1	1064.9	33.3	0.9	54.2	1182.2	202.9	3092.8	345.4
2022	Diyarbakır	2233.6	3222.3	5775.1	2973.3	4.0	190.8	2847.9	623.5	8068.8	965.0
2022	Elâzığ	1095.3	381.8	1959.1	3413.7	0.9	43.3	2363.1	302.8	3045.1	337.5
2022	Gaziantep	2584.3	1293.2	3846.8	69.0	7.4	99.5	2535.0	372.0	7169.2	666.5
2022	Hatay	1109.9	2294.3	3830.2	265.1	44.8	62.6	2212.9	431.7	6520.3	769.5
2022	Malatya	987.6	1517.2	1745.3	215.3	76.4	111.1	1736.9	350.0	4007.1	407.4
2022	K.Maraş	962.4	316.2	1885.5	2452.8	46.2	84.7	1791.9	373.4	4984.6	529.9
2022	Urfa	1539.7	1158.9	4012.2	2493.4	42.8	154.0	2661.6	521.8	7997.5	858.9
2022	Kilis	558.1	23.1	1045.7	45.1	0.3	15.0	468.2	60.2	803.9	98.0
2022	Osmaniye	495.1	180.9	1409.8	18.7	1.0	45.6	900.0	167.6	2470.4	284.4
2023	Adana	3690.1	3692.8	8532.1	5263.2	195.2	309.9	11279.8	1433.3	16269.5	694.3
2023	Adıyaman	1713.7	229.1	2377.4	207.4	3.4	101.0	2842.0	432.5	6297.7	272.3
2023	Diyarbakır	3522.5	6326.8	11141.6	10350.1	12.5	343.9	7065.7	1464.8	16132.6	759.5
2023	Elâzığ	1544.3	756.9	4024.5	8324.0	2.4	211.1	5093.4	583.5	6618.3	392.1
2023	Gaziantep	3909.1	2359.4	8177.9	363.9	30.0	180.4	7671.2	1342.5	16831.1	678.4
2023	Hatay	2830.6	4005.0	7712.9	595.8	95.0	115.9	6052.0	782.7	12321.8	535.0
2023	Malatya	2450.0	2458.4	3631.9	403.9	160.7	202.3	4639.8	689.4	7963.1	384.3
2023	K.Maraş	2516.9	647.0	4095.6	4707.1	89.3	240.3	4623.2	786.7	9622.1	482.9
2023	Urfa	2944.8	2230.6	8131.6	2844.4	86.8	739.3	6579.0	1073.7	16927.6	537.8
2023	Kilis	710.4	52.5	2168.8	98.5	0.3	32.0	1188.9	128.3	1807.7	87.2
2023	Osmaniye	1185.5	488.9	3005.1	174.2	2.6	70.8	2354.7	351.3	5493.1	295.3
2024	Adana	6874.7	6966.8	16973.1	11013.6	379.2	2675.7	22815.2	3327.0	31910.5	1589.1
2024	Adıyaman	2720.3	332.5	4108.4	425.4	0.5	7855.4	5923.4	809.0	13599.6	492.1
2024	Diyarbakır	6011.3	10287.2	21020.4	18402.3	22.9	1690.3	14567.3	3489.1	29224.5	1665.8
2024	Elâzığ	3087.3	1159.0	7426.1	12149.5	3.1	1811.9	9774.4	1081.2	11376.9	749.3
2024	Gaziantep	5036.3	4151.2	16126.0	696.7	61.3	1124.7	21031.6	2823.5	34061.8	1081.4
2024	Hatay	6796.4	7303.8	14812.9	1058.8	124.3	6403.9	11754.1	1498.9	29231.5	986.6
2024	Malatya	4288.9	5166.2	7071.1	776.5	324.1	3992.8	9040.2	1181.6	15352.1	1513.9
2024	K.Maraş	3933.6	1148.1	8197.7	8780.4	142.3	8279.1	9342.4	1503.8	18971.1	1430.0
2024	Urfa	5027.2	3838.5	15345.4	6180.0	166.6	5381.2	13196.1	2174.4	34500.0	978.7
2024	Kilis	826.7	73.7	4136.0	174.6	1.2	683.9	2380.1	324.8	4287.6	154.8
2024	Osmaniye	2270.9	1574.7	5837.7	377.6	2.5	855.0	4633.3	654.2	10139.7	952.7

İl bazında 2022'den 2023'e kadarki dönemde, 6 Şubat depremlerinden etkilenen illerin kamu harcamalarında reel bazda farklı dinamikler gözlemlenmiştir. 2022–2023 dönemi reel harcama değişimlerine göre, her ilde en yüksek artış farklı harcama kalemlerinde yoğunlaşmıştır. Adana ilinde en yüksek reel artış, %95.22 ile dinlenme, kültür ve din hizmetleri kaleminde gerçekleşmiştir. Adıyaman'da bu artış %305.26 ile ekonomik işler ve hizmetler alanında olmuştur. Diyarbakır da benzer şekilde %126.25 oranında artışla en çok bu kaleminde yükselme yaşamıştır. Elâzığ ilinde %217.00 ile en yüksek artış iskan ve toplum refahı hizmetleri alanında görülmüştür. Gaziantep'te %134.54 ile dinlenme, kültür ve din hizmetleri, Hatay'da %65.75 ile genel kamu hizmetleri, Malatya'da %73.62 ile sağlık hizmetleri, Kahramanmaraş'ta %84.51 ile iskan ve toplum refahı hizmetleri, Şanlıurfa'da %211.95 ile yine aynı kalem olan iskan ve toplum refahı hizmetleri öne çıkmıştır. Kilis'te %65.04 oranında en yüksek artış sağlık hizmetleri alanında kaydedilirken, Osmaniye ise %505.09 ile ekonomik işler ve hizmetler kaleminde Türkiye genelindeki en yüksek reel artışa sahne olmuştur.

Tablo 5. Deprem Bölgesi Fonksiyonel Kamu Harcamaları Reel Değişim %

YIL	İLLER	Genel Kamu Hiz.	Savunma Hiz.	Kamu Düzeni ve Güv.	Ekonomik İşler ve Hiz.	Çevre Koruma Hiz.	İskân ve Toplum Refahı Hiz.	Sağlık Hiz.	Dinlen., Kültür ve Din Hiz.	Eğitim Hiz.	Sos.Güv. & Sosyal Yar. Hiz.
22/23	Adana	47.08	35.89	36.83	11.57	53.24	20.78	41.20	95.22	35.26	-51.21
22/23	Adıyaman	71.36	31.60	45.10	305.26	158.77	21.00	56.24	38.50	32.34	-48.76
22/23	Diyarbakır	2.50	27.61	25.39	126.25	105.00	17.15	61.25	52.69	29.95	-48.85
22/23	Elâzığ	-8.37	28.85	33.52	58.48	75.80	217.00	40.09	25.22	41.26	-24.50
22/23	Gaziantep	-1.69	18.58	38.17	242.64	162.06	17.82	96.68	134.54	52.59	-33.84
22/23	Hatay	65.75	13.45	30.88	46.07	37.62	20.29	77.75	17.84	22.82	-54.81
22/23	Malatya	61.23	5.31	35.25	21.91	36.81	18.29	73.62	28.01	29.16	-38.69
22/23	K.Maraş	69.97	33.00	41.18	24.73	25.55	84.51	67.68	36.96	25.46	-40.77
22/23	Şanlıurfa	24.30	25.09	31.72	-25.86	31.83	211.95	60.65	33.74	37.57	-59.30
22/23	Kilis	-17.26	47.77	34.80	41.98	-45.16	38.77	65.04	38.47	46.14	-42.15
22/23	Osmaniye	55.62	75.61	38.54	505.09	68.07	0.92	70.05	36.27	44.52	-32.52
23/24	Adana	17.53	19.02	25.50	32.02	22.54	444.75	27.61	46.44	23.74	44.41
23/24	Adıyaman	0.15	-8.45	9.02	29.42	-90.97	4808.28	31.49	18.02	36.24	14.01
23/24	Diyarbakır	7.66	2.58	19.03	12.17	15.76	210.10	30.07	50.27	14.29	38.37
23/24	Elâzığ	26.13	-3.39	16.41	-7.92	-17.77	441.52	21.07	16.90	8.45	20.56
23/24	Gaziantep	-18.72	11.00	24.40	20.78	28.83	293.39	72.97	32.69	27.67	0.57
23/24	Hatay	51.48	15.05	21.16	12.11	-17.44	3385.63	22.53	20.82	49.67	16.35
23/24	Malatya	10.44	32.58	22.83	21.31	27.23	1145.42	22.92	8.13	21.63	148.54
23/24	K.Maraş	-1.40	11.96	26.28	17.68	0.54	2073.49	27.49	20.59	24.39	86.83
23/24	Şanlıurfa	7.70	8.57	19.06	37.07	21.06	359.20	26.54	27.76	28.58	14.81
23/24	Kilis	-26.59	-11.44	20.31	11.78	191.42	1246.60	26.30	59.74	49.64	11.93
23/24	Osmaniye	20.85	103.20	22.56	36.76	-38.44	662.32	24.14	17.47	16.45	103.53

2023–2024 dönemi reel harcama değişimlerine bakıldığında, 11 ilin tamamında en yüksek artış iskan ve toplum refahı hizmetleri alanında yaşanmıştır. Adana ilinde artış %444.75, Adıyaman’da %4808.28; Diyarbakır ilinde %210.10, Elazığ’da %441.52, Gaziantep ilinde %293.39, Hatay’da %3385.63, Malatya ilinde %1145.42, Kahramanmaraş’ta da %2073.49, Şanlıurfa’da %359.20, Kilis’te %1246.60 ve son olarak, Osmaniye ilinde %662.32 şeklinde gerçekleşmiştir. Bu olağanüstü artışlar, 2023 depremleri sonrası afet bölgelerinde yoğunlaşan yeniden inşa ve sosyal destek harcamalarının bir yansımasıdır. Kamu kaynaklarının özellikle konut, altyapı, sosyal konut projeleri ve refah hizmetlerine yönlendirildiği bu dönemde, diğer kalemlerdeki artışlar görece sınırlı kalmıştır. Depremin kamu harcamalarında yaratacağı sıçrama etkisi doğal olarak iskân ve toplum refahı hizmetlerinde beklenmesine rağmen bu durum 2023 döneminde gerçekleşmemiştir. Çünkü yaygın ve büyük artışlar ve büyük ölçekli yeniden yapılanma faaliyetlerinin ana etkisi 2024’e sarkmıştır. Bu durum, deprem sonrası süreçte kamu kaynaklarının büyük bir kısmının barınma ve yeniden yapılanma çabalarına yoğunlaştırıldığını ve bu çabaların enflasyonun üzerinde bir büyüklüğe ulaştığını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Depremin yol açtığı fiziksel hasarın boyutu (konut, ticarethane, ahır ve samanlık), illerin vergi tahsilat kapasitesini doğrudan ve olumsuz etkilemiştir (Tablo 6).

En çok hasar gören iller, aynı zamanda vergi gelirlerini toplamakta en çok zorlanan iller olmuştur. Bu durum, depremin devlet bütçesi üzerinde yarattığı gelir kaybını göstermektedir. Devletin, deprem bölgesindeki en büyük harcama önceliği, hasarın en yoğun olduğu illerde "İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri" olmuştur. Bu harcama kalemi, afet sonrası barınma ve yaşam alanlarının yeniden tesisi çabalarının merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Reel harcamalardaki devasa artışlar, bu alanlara ayrılan kaynakların büyüklüğünü kanıtlamaktadır. İller arasında hem hasar derecesi hem de ekonomik yapı farklılıkları, toparlanma süreçlerinde belirgin ayrımlara yol açmıştır. Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa gibi bazı iller, nispeten daha az hasar görmeleri veya daha dinamik ekonomik yapıları sayesinde vergi tahsilatında ve genel kamu hizmetlerinde daha hızlı toparlanma sinyalleri verirken, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman gibi ağır hasarlı iller daha uzun ve zorlu bir iyileşme süreciyle karşı karşıyadır. İskân harcamalarının yanı sıra diğer kamu hizmetlerindeki reel artışlar, devletin deprem bölgesindeki yaşamın her alanını kapsayan bütüncül bir müdahale çabası içinde olduğunu göstermektedir. Ancak, harcama önceliklendirmesi hasarın boyutlarına göre şekillenmiştir.

Tablo 6. Konutların Hasar Tespit Durumu (CB Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025)

İLLER	Orta ve Daha Üstü Hasarlı Toplam Konut Sayısı	Orta ve Daha Üstü Hasarlı Toplam Ticarethane Sayısı	Orta ve Daha Üstü Hasarlı Toplam Ahır ve Samanlık Sayısı
Adana	15973	1579	187
Adıyaman	64456	8684	3522
Diyarbakır	21283	2079	1094
Elâzığ	19705	1897	2432
Gaziantep	40731	11578	2962
Hatay	247116	42845	2550
Kahramanmaraş	110582	20453	3985
Kilis	3341	263	433
Malatya	102825	17672	5067
Osmaniye	19925	3340	326
Şanlıurfa	16954	2688	936

Deprem sonrasında kamu maliyesi açısından gerek geçici gerek kalıcı tedbirler çeşitli uygulamalarla hayata geçirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025b)'nin "Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Yeniden İmar ve Gelişme Raporu"na göre gerçekleştirilen uygulamalar şu şekildedir:

2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun verdiği ödenek ekleme yetkisi kullanılmıştır. 15 Temmuz 2023 tarihli ve 7457 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çerçevesinde 2023 mali yılında depremin gerektirdiği harcamaları karşılamak üzere ödenek tahsis edilmiştir. 2023-2024 döneminde depremin yol açtığı kayıp ve zararın telafi edilmesi ile afet risklerinin azaltılmasına yönelik kamu kurumlarının tümünde bağış hesaplarıyla birlikte 2024 yılsonu fiyatlarıyla toplam 2,6 trilyon TL (yaklaşık 75 milyar dolar) tutarında kamu harcaması yapılmıştır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) bağış hesabında toplanan kaynaklar kapsamında aşağıdaki uygulamalar hayata geçirilmiştir: Hane başına 10 bin TL tutarında destek ödemesi yapılmıştır. Evi yıkık, acil yıkılacak, ağır ve orta hasarlı olan hane halkına 15 bin TL taşınma yardımı ve bunlardan ev sahibi olana aylık 7.5 bin TL, kiracı olana aylık 5 bin TL olmak üzere kira yardımı yapılmıştır. Depremlerde hayatını kaybedenlerin yakınlarına acil ihtiyaçları için 100 bin TL tutarında yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Deprem bölgesi dışındaki illere giden depremzedelere tahliye yardımı sağlanmıştır. Depremzedelerin geçici barınmaları için çadır, çadır içi malzeme (battaniye, yatak, yastık çarşaf seti, ısıtıcı gibi) ve konteyner alımı gerçekleştirilmiştir. Gıda, hijyen seti ve Esen Kart ödemeleri için kaynak aktarılmıştır. Yerinde Dönüşüm Projesiyle kendi yapısını yerinde yapmak isteyen afetzedelere konutlar için 750 bin TL hibe, 750 bin TL kredi; ahırlı konutlar için 750 bin TL hibe, 1 milyon TL kredi; iş yerleri için ise 400 bin TL hibe, 400 bin TL kredi desteği sağlanmaktadır.

Depremin bütçe üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin telafi edilmesi ve vergi mükelleflerinin ekonomik açıdan desteklenmesi amacıyla çeşitli gelir düzenlemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda alınan tedbirler ve elde edilen gelirler şunlardır:

Vergi ve SGK Süre Uzatımları: Deprem bölgesinde vergi ve SGK beyanname verme ve ödeme süreleri ertelenmiş, bilgi, belge ve teminat verilme süreleri uzatılmıştır. 23 Şubat 2023 tarihli 6831 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile mücbir sebep hali ilan edilen illerde borç ertelemesi yapılmış, 2024 düzenlemeleriyle 6 Şubat 2023 - 30 Kasım 2024 tarihleri arasındaki SGK bilgi, belge ve beyannameleri 31 Ocak 2025'e kadar uzatılmıştır. Ayrıca, 6 Şubat 2023 öncesi prim borçları 31 Aralık 2024'e, 2023 ve 2024 Ekim ayı prim borçları ise 2 Haziran 2025'e ertelenmiştir. KDV Oran Düşüşü: 14 Şubat 2023 tarihli 6790 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile prefabrik yapı ve konteynerlerin KDV oranı yüzde 18'den yüzde 1'e indirilmiştir. Ek Kurumlar Vergisi: 9 Mart 2023 tarihli ve 7440 sayılı Kanun ile kurumlara istisna ve indirim tutarları üzerinden ek vergi getirilmiştir. Bu uygulamayla 2023 yılında 73.5 milyar TL, 2024 yılında ise 1.8 milyar TL ek kurumlar vergisi tahsil edilmiştir. Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV): 14 Temmuz 2023 tarihli ve 7456 sayılı Kanun ile ek motorlu taşıtlar vergisi getirilmiştir. Depremlerden etkilenen şehirlerdeki taşıtlar MTV'den muaf tutulurken, düzenleme kapsamında 2023 yılında 30.1 milyar TL, 2024 yılında ise 5.5 milyar TL ek MTV geliri elde edilmiştir.

Harcamaların finansmanında kullanılmak üzere gelirlerle ilgili tek seferlik alınan geçici tedbirlerin yanı sıra, mali hedefler çerçevesinde sektörel ve konjonktürel gereksinimler göz önünde tutularak ek düzenlemeler de yapılmıştır:

Harç ve Telefon Kullanım İzin Harcı Artışı: 7 Temmuz 2023 tarihli ve 7344 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla maktu harç tutarları yüzde 50 oranında artırılmıştır. Yolcu beraberinde getirilen telefon kullanım izin harcı ise 6091 TL’den 20000 TL’ye yükseltilmiştir. Bu düzenlemeyle 2023 yılı verilerine göre yaklaşık 10 milyar TL düzeyinde tahsilat artışı yaşanmıştır. KDV Oran Artışı: 7 Temmuz 2023 tarihli ve 7346 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla KDV oranları artırılmıştır. Yapılan düzenlemeyle 2023 yılı sonu itibarıyla 92 milyar TL düzeyinde gelir elde edilmiştir. Kurumlar Vergisi Oran Artışı: 7456 sayılı Kanunla genel kurumlar vergisi oranı yüzde 20’den yüzde 25’e, belirli sektörler (bankalar, elektronik ödeme kuruluşları vb.) için ise yüzde 25’ten yüzde 30’a çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle 2023 yılında 80 milyar TL vergi geliri elde edildiği tahmin edilmektedir. ÖTV Maktu Tutar Artışı: 16 Temmuz 2023 tarihli ve 7390 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile akaryakıt ürünlerinden alınan maktu ÖTV tutarları (LPG’de 4 TL, benzin ve motorinde 5 TL) artırılmıştır. Söz konusu düzenlemeyle 2023 yılında 85 milyar TL vergi geliri elde edildiği tahmin edilmektedir.

Deprem kapsamında, çalışma ve sosyal güvenlik alanında da tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler, 8 Şubat 2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) Kararnamesiyle şekillenmiştir:

Kısa Çalışma Ödeneği: OHAL ilan edilen illerde, yıkık, acil yıkılacak, ağır veya orta hasarlı işyerlerinde işverenlerin kısa çalışma başvurularında uygunluk tespiti beklenmeksizin ödeme yapılması düzenlenmiştir. Bu kapsamda yaklaşık 111 bin kişi kısa çalışma ödeneğinden yararlanmıştır. **İş Sözleşmesi Fesih Şartlarının Zorlaştırılması:** OHAL ilan edilen illerde istihdamın korunması amacıyla iş veya hizmet sözleşmelerinin işveren tarafından feshedilebilmesi şartları zorlaştırılmıştır. **Nakdi Ücret Desteği:** Kısa çalışma ödeneğine hak kazanmayanlar, işyeri kapanması sebebiyle iş sözleşmesi feshedilenler ve yaşlılık aylığı almayanlara OHAL süresini geçmemek üzere günlük 133.4 TL nakdi ücret desteği ödemesi yapılmıştır. Bu kapsamda, İşsizlik Sigortası Fonu’ndan 82 bin kişi yararlanmıştır. **Toplum Yararına Programlar (TYP) Esnekliği:** OHAL ilan edilen dönemde başlatılacak TYP’lerde, aynı adreste ikamet eden kişilerden yalnızca birinin katılabileceği ve TYP’den en fazla dokuz ay yararlanılabileceği hükümlerinin uygulanmayabileceği düzenlenmiştir. **SGK Prim Borçları Ertelemesi:** OHAL ilan edilen iller, 6 Şubat ve 31 Temmuz 2023 tarihleri arasında 5510 sayılı Kanun’un 91’inci maddesi uyarınca mücbir sebep kapsamına alınarak bu illerde belge verme ve prim borçlarının ödenmesi ile bazı yükümlülükler ertelenmiştir. Söz konusu yükümlülüklerin daha sonra 24 ay taksitlendirilerek geri ödenmesine yönelik düzenleme yapılmıştır.

Deprem sonrasında hayata geçirilen geçici ve kalıcı kamu maliyesi tedbirleri, 11 il açısından istatistiksel olarak ortaya konan vergi gelirlerinin tahsilat/tahakkuk oranındaki dramatik düşüşlerin ve iskân ve toplum refahı hizmetlerindeki aşırı yüksek reel artışların nasıl gerçekleştiğini destekleyen kamu politikaları uygulamaları olmuştur.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini, Türkiye geneli bağlamı içinde ancak özgün olarak bölgesel düzeyde incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada, depremlerden doğrudan etkilenen 11 il için kamu gelirleri ve kamu harcamalarına ilişkin göstergeler kullanılarak, afet sonrası dönemde bölgesel kamu maliyesinde ortaya çıkan değişimler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerinde yalnızca kısa vadeli bütçe baskıları yaratmadığını; kamu harcama yapısı, vergi kapasitesi ve mali sürdürülebilirlik açısından daha derin ve yapısal sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır.

Kamu maliyesi literatüründe kamu harcamaları, kamu gelirleri ve bütçe dengelerindeki değişimi açıklamaya yönelik farklı teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Peacock ve Wiseman tarafından geliştirilen “Sıçramalı Artış Hipotezi”, olağanüstü dönemlerde kamu harcamalarının doğrusal bir seyir izlemekten çıkarak sıçramalı biçimde arttığını ve bu artışların olağan döneme dönüşte eski seviyesine gerilemediğini ileri sürmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, deprem sonrası dönemde özellikle iskân ve toplum refahı hizmetleri başta olmak üzere kamu harcamalarında gözlenen yüksek reel artışların bu hipotezi güçlü biçimde desteklediğini göstermektedir. Bu durum, 6 Şubat depremlerinin Türkiye’de kamu maliyesi açısından geçici değil, yapısal nitelikte bir harcama genişlemesi yarattığına işaret etmektedir.

Keynesyen yaklaşımın öngördüğü biçimde, olağanüstü dönemlerde ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanması amacıyla genişletici maliye politikalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Deprem sonrası dönemde kamu harcamalarının barınma, sağlık, altyapı ve sosyal destek alanlarında yoğunlaşması, devletin istikrar sağlama ve yeniden dağıtım fonksiyonlarının belirgin biçimde güçlendiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte 2023 yılında kamu maliyesi göstergelerinde gözlenen bozulmaların yalnızca depremlerden değil, pandemi sonrası toparlanma süreci ve seçim dönemine özgü mali genişleme uygulamalarından da etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle elde edilen bulgular, kamu tercihleri teorisi çerçevesinde geliştirilen “Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi” ile de uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Dolayısıyla 2023 yılı kamu maliyesindeki bozulmalar, çoklu şokların bileşik etkisi altında değerlendirilmelidir.

Bölgesel analiz sonuçları, depremin neden olduğu fiziksel yıkımın büyüklüğü ile illerin vergi tahsilat kapasiteleri arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. En ağır hasarın yaşandığı Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman gibi iller, aynı zamanda vergi tahsilat oranlarında en sert düşüşlerin gözlendiği bölgeler olmuştur. Buna karşılık Gaziantep, Diyarbakır ve Şanlıurfa gibi iller, görece daha sınırlı fiziksel hasar ve daha güçlü ekonomik yapı sayesinde daha hızlı toparlanma eğilimi göstermiştir. Bu durum, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerinin bölgesel düzeyde asimetrik ve heterojen bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymakta ve bölgesel mali kapasitenin afet sonrası dönemde yeniden inşasının ayrı bir politika alanı olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Kamu harcamaları açısından bakıldığında, 2023–2024 döneminde on bir ilin tamamında en yüksek reel artışın “iskân ve toplum refahı hizmetleri” alanında gerçekleşmesi, kamu kaynaklarının öncelikli olarak yeniden imar, barınma ve sosyal destek alanlarına yönlendirildiğini göstermektedir. Bu yönelim, afet sonrası maliye politikasının yalnızca kısa vadeli kriz yönetimine değil, aynı zamanda orta ve uzun vadeli yeniden yapılanma ve bölgesel mali yapıların onarılmasına odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede 6 Şubat depremleri, Türkiye’de kamu maliyesi açısından yalnızca bir harcama şoku değil, mali sürdürülebilirlik ve bölgesel kamu maliyesi yapısı bakımından yapısal bir dönüşüm süreci yaratmıştır.

Bu bulgular doğrultusunda, doğa kaynaklı afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerinin daha etkin ve sürdürülebilir biçimde yönetilebilmesi amacıyla şu politika önerileri sunulmaktadır:

7441 sayılı Afet Yeniden İmar Fonunun Kurulması Hakkında Kanun’da fon kaynakları tanımlanmakla birlikte, “bütçeye bu amaçla konulacak ödenek” ifadesi fon gelirlerinin yıllık bütçe koşullarına bağlı kalmasına yol açmaktadır. Fonun mali sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi amacıyla, belirli sektörlerden (örneğin inşaat, sigorta ve finans sektörü) veya belirli kamu gelir kalemlerinden yasal olarak tanımlanmış sabit ya da oransal katkı paylarının eklenmesi, fonun öngörülebilir ve kalıcı bir gelir yapısına kavuşmasını sağlayacaktır. Bu düzenleme, fonun yalnızca afet sonrası değil, afet öncesi risk azaltma yatırımlarında da etkin biçimde kullanılmasına imkân tanıyacaktır.

Geçmişte uygulanan deprem vergisi benzeri afet gelirlerinin, kalıcı, şeffaf ve hesap verebilir bir fon mekanizması altında yeniden yapılandırılması değerlendirilebilir. Bu kapsamda elde edilen gelirlerin yalnızca afet yönetimi, yeniden imar ve risk azaltma faaliyetlerinde kullanılması sağlanmalı ve kamuoyuna açık raporlama mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Afetlerin ilk müdahale ve yeniden yapılanma süreçlerinde yerel yönetimlerin rolü dikkate alındığında, Afet Yeniden İmar Fonuna yerel yönetimlerin erişimini kolaylaştıracak ve yerel afet yönetim kapasitelerini (insan kaynağı, ekipman ve mali kaynaklar) güçlendirecek düzenlemeler yapılması önem taşımaktadır.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kapsamı genişletilmeli, sigortalılık oranları teşvik edici politikalarla artırılmalı ve kamu binaları ile altyapı yatırımlarını kapsayan tamamlayıcı sigorta mekanizmaları geliştirilmelidir. Bu yaklaşım, afet sonrası tazminat yükünün bütçe üzerindeki baskısını azaltarak mali sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır.

Ayrıca afet tahvilleri gibi risk transferi ve ön finansman araçlarının kullanımının yaygınlaştırılması, büyük ölçekli afetlerin kamu maliyesi üzerindeki ani yükünü azaltabilecek önemli bir politika aracı olarak değerlendirilmelidir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu makalenin yazarları, herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan ederler. Çalışmanın yürütülmesi sırasında ticari veya mali çıkarlar dâhil olmak üzere herhangi bir kurumsal veya kişisel çıkar çatışması yaşanmamıştır.

KAYNAKLAR

AFAD. (2023). 06 Şubat 2023 Pazarlık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 Depremleri Raporu. Ankara.

Akar, S. (2013a). Doğal afetlerin kamu maliyesine ve makro ekonomiye etkileri: Türkiye değerlendirmesi. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 21, 185-206.

Akar, S. (2013b). Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Aktan, C. C. (2023). Türkiye’de iktisadi popülizm ve seçim ekonomisi (2023) kesenin ağzı açık! değirmenin suyu nereden?. Preprint, March 2023. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/369113547>(Son Erişim: 15.05.2025).
- Aydın, E., Şeker, M. (2022). Bütçe şeffaflığı ve Türkiye. Maliye Çalışmaları Dergisi-Journal of Public Finance Studies, 67, 47-66. <https://doi.org/10.26650/mcd2022-1088547>
- Balyemez, A. S. (2018). Seçimlerin kamu maliyesi üzerindeki etkileri ve 2018 seçimleri. MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 16(4), 161-196.
- Boz, A., Demirbozan, A. (2024). Türkiye’de meydana gelen 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin vergi gelirlerine etkisi: Kahramanmaraş ve Hatay üzerine bir değerlendirme. International Journal of Public Finance, 9(2), 307-326. <https://doi.org/10.30927/ijpf.1429090>
- Capuno, J., Corpuz, J., Lordemus, S. (2024). Natural disasters and local government finance: Evidence from Typhoon Haiyan. Journal of Economic Behavior & Organization, 220, 869-887. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2024.03.007>
- Cerisier, F. (2021). Eurozone: Public finances are sorely tested by the covid-19 crisis. Economic Research BNP Paribas Eco Flash 21-12. Erişim adresi: <https://economic-research.bnpparibas.com/pdf/en-US/Eurozone-public-finances-sorely-tested-Covid-19-crisis-6/3/2021,43181> (Son Erişim: 03.05.2025).
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025a). Yıllar bazında genel devlet istatistikleri. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/> (Son Erişim: 10.06.2025).
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025b). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri yeniden imar ve gelişme raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/02/Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Yeniden-Imar-ve-Gelisme-Raporu-1.pdf> adresinden alındı (Son Erişim: 10.06.2025).
- Çağdaş, Y. (2025). 6 Şubat depremlerinin kamu maliyesine etkisi: Vergi açığı ve fiskal baskı ekseninde Peacock–Wiseman sıçrama tezi. International Journal of Public Finance, 10(2), 483 – 508. <https://doi.org/10.30927/ijpf.1778788>
- Çelik, Ş. Ç. (2022). Covid-19 pandemisi sonrasında maliye politikaları uygulamaları: Türkiye özelinde bir değerlendirme. İslâm İktisadi Araştırmaları Dergisi, 2(1), 4-27.
- Demirkılıç, Y., Yıldız, F. (2022). Türkiye’de kamu harcamalarındaki değişimin Peacock-Wiseman sıçrama tezi çerçevesinde analizi (1. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Durak Oldaç, B., Sakal, M. (2023). Covid-19 pandemi döneminde uygulanan kamu harcama politikası uygulamalarının kamu mali dengesine etkisi: Seçilmiş ülke örnekleri üzerine bir değerlendirme. Premium Sosyal Bilimler E-Dergisi, 7(36), 1525-1536. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8434277>
- Durmuş, M. (2006). Kamu harcamalarının artışını açıklayan makro ve mikro modellere ilişkin bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(3), 251-299.
- EM-DAT. (2024). The International Disaster Database. Erişim adresi: <https://www.emdat.be/> (Son Erişim: 10.05.2025).
- Ercan, H. (2024). 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu maliyesine etkileri. Turkish Studies - Economy, 19(3), 865-883. [10.7827/TurkishStudies.75073](https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.75073)
- Erdem, U. (2022). BRICS ülkeleri ve Türkiye’de Covid-19 öncesi ve sonrası vergi politikalarının karşılaştırılması. Şahin Karabulut (Ed.), Ekonomi ve finans konularına teorik yaklaşımlar içinde (s. 361-370). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Eş, M. (2002). Kamu maliyesi (Ders Notları). Kütahya: Ekspres Matbaası.
- Eurostat. (2024). Data - Database - Government revenue, expenditure and main aggregates [gov_10a_main\$defaultview]. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (Son Erişim: 02.06.2025).
- Hayrulloğlu, B. (2022). Türkiye’de deprem harcamalarının finansmanı amacıyla yürürlüğe konulan vergilerin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Dergisi, 9(1), 102-120. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.836513>

- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024). AB tanımlı genel yönetim borç stoku istatistikleri. Erişim adresi: <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. (2025). Bütçe istatistikleri. <https://muhasabat.hmb.gov.tr/> adresinden alındı (Son Erişim: 10.06.2025).
- Hofman, D., Brukoff, P. (2006). Insuring public finances against natural disasters-a survey of options and recent initiatives. Policy Development and Review Department IMF Working Paper WP/06/199. <https://doi.org/10.5089/9781451864595.001>
- Jaramillo H.,C.R. (2009). Do natural disasters have long term effects on growth?. Serie Documentos CEDE, 2009-24. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1543453>
- Karagöz, K. (2007). 1999 Marmara depremlerinin ekonomik etkileri: Ekonometrik bir yaklaşım. TMMOB Afet Sempozyumu, Ankara, 5-7 Aralık 2007, s. 423-432.
- Kirmanoglu, H. (2007). Kamu ekonomisi analizi. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Lis, E. M., Nickel, C. (2009). The impact of extreme weather events on budget balances and implications for fiscal policy. ECB Working Paper Series, No: 1055. Erişim adresi: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1055.pdf>
- Milivojevic, L. (2023). Natural disasters and fiscal drought. The World Bank Policy Research Working Paper, No: 10298. Erişim adresi: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099522502072316483/pdf/IDU07bc00319084e604479091310142907db69fd.pdf> (Son Erişim: 04.05.2025)
- Otero, R. C., Marti, R. Z. (1994). The impacts of natural disasters on developing economies: Implications for the international development and disaster community. Mohan Munasinghe and Caroline Clarke (Ed.), Disaster prevention for sustainable development: Economic and policy issues içinde (s.11-41). The International Decade for Natural Disaster Reduction (IDNDR) and The World Bank, USA: Washington, D.C.
- Ouattara, B., Strobl, E. (2013). The fiscal implications of hurricane strikes in the Caribbean. Ecological Economics, 85, 105–115. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.10.002>
- Özudoğru, B. A. (2023). 2023 Yılında gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremin etkileri ve politika önerileri. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Mart 2023 - N202306. Erişim adresi: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1685435726-1.2023_YILINDA_GERCEKLESEN_KAHRAMANMARAS_MERKEZLI_DEPREMININ_ETKILERI_VE_POLITIKA_ONERILERI.pdf (Son Erişim: 03.06.2025).
- Pehlivan, O. (2019). Kamu maliyesi. Trabzon: Celepler Matbaacılık Yayın.
- Pollner, J. D. (2011). Financial and fiscal instruments for catastrophe risk management: Addressing losses from floods hazards in Central Europe. Washington, D.C.: The World Bank. Erişim adresi: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/606461468147541359/pdf/709110PUB0EPI0067869B09780821395790.pdf> (Son Erişim: 10.05.2025).
- Selçuk, F., Yeldan, E. (2001). On the macroeconomic impact of the August, 1999 earthquake in Turkey: A first assessment. Economic Research Forum (ERF) Working Paper 20014. Erişim adresi: <https://erf.org.eg/publications/macro-economic-impact-august-1999-earthquake-turkey-first-assessment/> (Son Erişim: 10.05.2025).
- Şahin, İ., Yavuz, O. (2015). Econometric analysis of natural disasters' macro-economic impacts: An analysis on selected four oecd countries. Journal of Business Economics and Finance, 4(3), 430-442.
- Taraktas, A. (2018). Kamu harcamaları. Ş. Tosunoğlu ve Y.T. Ergül (Ed.), Kamu maliyesi (s. 92-112) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Tosunoğlu, Ş., Kasal, S. (2024). Assessing the influence of earthquakes on sovereign credit risk: An event study on CDS market dynamics of selected countries. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 29-43. <https://doi.org/10.11611/yead.1436041>

TÜİK. (2025). Enflasyon ve fiyat. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106&dil=1> adresinden alındı (Son Erişim: 08.06.2025).

Ünsal, H. (2016). Doğal afetlere yönelik vergi politikaları ve Türkiye uygulamalarının incelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-23. <https://doi.org/10.17336/igusbd.42070>

Yıldız, F. (2023). Kamu harcamalarının teorik çerçevesi ve sınıflandırılması. G. Kardeş ve E.N. Sağdıç (Ed.), *Kamu harcamalarının ekonomik analizi: Karşılaştırmalı ülke incelemeleri* (s. 1-19) içinde. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Yolal, M., Anavatan, A. (2025). 6 Şubat 2023 depremlerinin kamu bütçesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi: Farkların farkı analizi. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 7(Özel Sayı), 70-83. <https://doi.org/10.46464/tdad.1759769>